

IMMIGRATIE EN INTEGRATIE ANDERS DENKEN

EEN BELGISCH INTERUNIVERSITAIR INITIATIEF

**Bichara KHADER, Marco MARTINIELLO,
Andrea REA, Christiane TIMMERMAN (Red.)**

=====
EXTRAIT
=====

BRUYLANT
BRUXELLES
2 0 0 6

ETNISCHE MINDERHEDEN OP DE ARBEIDSMARKT IN BELGIË

DOOR

ALBERT MARTENS en HANS VERHOEVEN

DEPARTEMENT SOCIOLOGIE
AFDELING ARBEID EN ORGANISATIE
KU LEUVEN

SAMENVATTING

In deze bijdrage wordt een overzicht gegeven van de beschikbare gegevens ivm de positie van etnische minderheden op de arbeidsmarkt. De auteurs stellen vast dat ondanks een duidelijke grote interesse voor de problematiek in het sociaal en politiek discours, de kennis over deze positie sterk fragmentarisch blijft. Voor een groot deel kan dit verklaard worden door de moeilijke afbakening van de groep, maar met de case van Vlaanderen als voorbeeld willen de auteurs aantonen dat de inspanningen van de politieke overheid om deze groepen af te bakenen als doelgroep van verschillende wetgevings- en/of beleidsontwikkelingen in de praktijk de verwarring enkel hebben verhoogd. De bestaande fragmentarische gegevens die wel beschikbaar zijn voor Vlaanderen, Wallonië en Brussel tonen echter duidelijk aan dat de positie van etnische minderheden op de verschillende arbeidsmarkten op zijn minst gezegd erg precair is. De auteurs pleitten dan ook voor een meer gecoördineerde aanpak voor de verzameling van gegevens over de positie van etnische minderheden op de Belgische arbeidsmarkt die het mogelijk moet maken de kennis van de problematiek te verhogen, maar daarnaast ook de evaluatie van verschillende bestaande beleidsplannen mogelijk moet maken. Beleidsmakers worden dan ook opgeroepen meer aandacht te besteden aan de resultaten van wetenschappelijk onderzoek.

INLEIDING

In gans Europa wordt de laatste jaren het immigratievraagstuk steeds prominenter op de sociale en op de politieke agenda geplaatst. De moeilijke integratie van reeds aanwezige immigranten en hun families speelt hierbij uiteraard een grote rol. De aandacht voor de integratie is de laatste jaren dan ook fors toegenomen, onder meer door de opmars van (extreem-)rechtse en nationalistische partijen in verschillende Europese landen. Het debat wordt daarbij meer en meer publiek gevoerd, waardoor de bespreekbaarheid van het thema is toegenomen. Nochtans resulteert deze aandacht niet in een grondige en meer gefundeerde aanpak van de problematiek op lange termijn.

Zo blijft vreemd genoeg de kennis over de positie van allochtonen op de arbeidsmarkt fragmentarisch. Zoals in deze bijdrage zal worden aangetoond heeft dit onder andere te maken met de ontoereikende en niet adequate afbakening van de groep door de overheid in bestaande initiatieven en wetgeving.

De beschikbare indicatoren bestrijken hierdoor verre van de ganse groep en verre van alle regio's in België. Enkel in Vlaanderen werden de laatste jaren specifieke initiatieven genomen om de zichtbaarheid van etnische minderheden in de statistieken te vergroten.

Hoewel voor de andere regio's (Brussel en Wallonië) de informatie partieel en schaarser zijn zullen we toch de contouren van de arbeidsmarktpositie van de etnische minderheden trachten te schetsen.

Op basis van het bestaande fragmentarische cijfermateriaal kan wel worden geconcludeerd dat de positie van allochtonen op de arbeidsmarkt nog nooit zo slecht is geweest als op dit moment. De belangrijkste cijfers die dit illustreren worden verder in deze bijdrage voorgesteld. Een meer uitgesproken en gecoördineerd beleid ten aanzien van de afbakening van de groep en het verzamelen van gegevens in verband met hun arbeidsmarktpositie dringt zich dan ook op.

1. – TOEGENOMEN BELANGSTELLING
 BINNEN HET PUBLIEKE EN POLITIEKE DEBAT,
 MAAR HET GEBREK AAN DEGELIJK CIJFERMATERIAAL BLIJFT :
 DE CASE VLAANDEREN ALS ILLUSTRATIE

1.1. – *Belangstelling toegenomen, maar voor wie juist?*

In de globale integratiediscussie wordt arbeid vaak aangehaald als één van de belangrijkste tekenen van en instrumenten tot integratie (Verhoeven, e.a., 2003) De aandacht voor de positie van de allochtonen op de arbeidsmarkt is dan ook fors toegenomen. De zwakke positie van allochtonen op de Vlaamse arbeidsmarkt en het acute van het probleem worden vrij algemeen onderkend. Allerlei initiatieven worden daarom genomen om deze positie te verbeteren.

In Vlaanderen uit zich dat onder meer in de uitvoering van jaarlijkse actieplannen binnen het Vlaams Economisch Sociaal Overleg Comité sinds 1998, de rapportage van statistieken naar nationaliteit of zelfs naar etniciteit zoals bij de VDAB sinds 1999, de opname van de doelstelling van evenredige arbeidsdeelname in het pact van Vilvoorde, de aanneming van het decreet evenredige participatie in 2002, de oprichting van een commissie diversiteit binnen de SERV in 2003,...

Nu een aantal van deze initiatieven reeds een aantal jaren lopen en stilaan op kruissnelheid komen en vaak ook duidelijke cijfermatige doelstellingen werden geformuleerd om de achterstand van bepaalde groepen weg te werken, dringt de vraag zich op in welke mate deze initiatieven de positie van allochtonen ook effectief positief beïnvloeden.

Bij het zoeken van een antwoord op deze vraag is het echter opvallend hoe weinig systematisch de positie van allochtonen op de Vlaamse arbeidsmarkt in kaart wordt gebracht.

Uiteraard heeft dit te maken met de moeilijke afbakening van de groep "allochtonen". De (in de meeste databanken aanwezige) variabele van nationaliteit (Belg versus Vreemdeling) volstaat hiervoor immers niet. Uiteraard is de problematiek van integratie van allochtonen op de Vlaamse arbeidsmarkt veel groter dan dat. De laatste vijftien jaar hebben heel wat vreemdelingen de Belgische nationaliteit verworven via toekenning en verkrijging. Sinds de eerste grote golf van naturalisaties in 1985 gaat dit om ongeveer

200.000 mensen in Vlaanderen. Ook hun minderjarige kinderen hebben automatisch de Belgische nationaliteit gekregen en ook kinderen geboren na deze verkrijging of toekenning. Daarbij komt ook dat kinderen geboren uit ouders die reeds tien jaar in België verblijven, en ook kinderen geboren uit vreemde ouders die hier zelf geboren zijn, automatisch Belg zijn. Al deze mensen hebben de Belgische nationaliteit maar blijven in de praktijk omwille van uiterlijke kenmerken en/of een vreemde naam door heel wat mensen als 'vreemd' aanzien en vaak als allochtonen beschouwd. Hun positie in het onderwijs blijft in heel wat gevallen precair en onderzoek heeft ook aangetoond dat de discriminatie op de arbeidsmarkt op voorkomen en naam gebeurt en veel minder op nationaliteit (ICEM, 2000; CGKR, 1997).

Er wordt dus veel meer dan vroeger aandacht besteed aan de positie van allochtonen, maar vaak is het niet duidelijk welke groep daarmee wordt bedoeld: nieuwkomers, vreemdelingen, genaturaliseerden, derdegeneratiemigranten, niet-EU'ers...

1.2. – *De overheid lost de verwarring niet op, integendeel...*

In plaats van een belangrijk aandachtspunt te maken van de definiëring en afbakening van het begrip 'allochtonen' met het oog op een meer gefundeerde discussie over het onderwerp en een betere permanente monitoring, verhoogt de overheid in de praktijk enkel de verwarring.

In art. 2 van het decreet inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden (decreet van 28 april 1998) en het nieuwe Strategische Plan voor de minderheden dat op 26 maart 2004 door de Vlaamse regering (2004) werd aanvaard, worden *allochtonen* omschreven als: "*Personen die zich legaal in België bevinden, ongeacht of zij de Belgische nationaliteit hebben, en die tegelijkertijd aan de volgende voorwaarden voldoen:*

- a) minstens één van hun ouders of grootouders is geboren buiten België;
- b) zij bevinden zich in een achterstandspositie vanwege hun etnische afkomst of hun zwakke sociaal-economische situatie."

Het is opvallend hoe de overheid met deze definitie het meer antropologische of demografische concept van allochtonen verbindt

met een concept van achterstand aangezien aan beide voorwaarden tegelijk moeten worden voldaan. Een langdurig werkloze Nederlander wordt aldus niet als allochtoon beschouwd, een succesvol Turks ondernemer wél. Het vooroordeel van de allochtoon als minderwaardig, wordt hierdoor enkel bevestigd.

Bovendien is deze definitie niet toepasbaar in de praktijk aangezien in geen enkel centrale databank gegevens in verband met de geboorteplaats van ouders of grootouders worden bewaard. In de bevolkingsregisters op gemeentelijk niveau is deze informatie uiteraard wel beschikbaar, maar vreemd genoeg werd tot op heden nog geen enkele poging ondernomen om deze informatie te raadplegen en zo deze definitie in de praktijk toepasbaar te maken.

Daarenboven hanteert de Vlaamse overheid verschillende definities. In het actieplan 2001 van het Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité en in het uitvoeringsbesluit van 30 januari 2004 van het decreet 'evenredige participatie' worden *allochtonen* omschreven als: "*legaal in België verblijvende burgers met een socio-culturele herkomst, teruggaand op een ander land, die al dan niet Belg geworden zijn en ofwel in het kader van gastarbeid en volgmigratie naar ons land gekomen zijn, ofwel het statuut van ontvankelijk verklaarde asielzoeker of van vluchteling hebben verkregen, ofwel een regularisatieaanvraag hebben ingediend in het kader van de wet van 22 december 1999.*"

Aangezien nergens gegevens worden bijgehouden over de 'socio-culturele herkomst' van mensen – wat dat ook betekent – is ook deze definitie in de praktijk van geen nut.

Wanneer de *arbeidsmarktpositie van allochtonen* wordt besproken grijpen beleidsmakers in de praktijk bijna uitsluitend terug naar gegevens in verband met *nationaliteit*. Als het ware terloops wordt daarbij meestal vermeld dat deze afbakening niet de ganse populatie allochtonen dekt. Vaak gebeurt dit zelfs in voetnoot zodat de illusie wordt gewekt dat dit geen belangrijke vertekening zou opleveren. Niet alleen puur kwantitatief is dit laatste zeker niet het geval. Als we kijken naar het aantal naturalisaties en geboortes bij eerste- en tweedegeneratiemigranten, geeft dit ook kwalitatief een enorme vertekening. Vreemdelingen zijn in de praktijk vaak een stuk ouder, meer en meer ook nieuwkomers in de samenleving en dus ook op de arbeidsmarkt,... factoren die een belangrijke rol spe-

len bij de totstandkoming van hun positie in de samenleving in het algemeen en op de arbeidsmarkt in het bijzonder.

Een concreet voorbeeld maakt de verwarring duidelijk. Zo stelt doelstelling 5 van het Pact van Vilvoorde dat de achterstand van allochtonen inzake deelname aan het arbeidsproces in belangrijke mate weggewerkt dient te zijn tegen 2010. Om dit te behalen wordt het concrete plan opgezet om jaarlijkse toename met 2 000 tot 5 000 te realiseren van werknemers van niet-EU nationaliteit. Om na te gaan of dit in de praktijk wordt gerealiseerd worden onder meer de instroomresultaten van de diversiteitsplannen bekeken. Volgens de in deze plannen gehanteerde definiëring van allochtonen speelt daar echter niet de nationaliteit een rol, maar de sociaal-culturele herkomst. Zo worden appels met citroenen vergeleken en bovendien als basis voor de evaluatie van het beleid gebruikt.

Het gevolg van deze slechte definiëring en het gebrek aan aandacht hiervoor door de politieke overheden, is wel dat wetenschappers en betrokken instituties zoals de VDAB verschillende pogingen ondernomen hebben om toch een beeld te krijgen van de positie van allochtonen op de arbeidsmarkt via eigen afbakeningscriteria. Zo ontstaan verschillende puzzelelementen die samen een deel van de puzzel vormen, maar op zich een sterk fragmentarisch beeld vormen en een harde evaluatie van het gevoerde beleid onmogelijk maken omdat ze vaak uitspraken doen over verschillende groepen.

In het volgende deel geven we een overzicht van de voornaamste elementen van de puzzel.

2. – DE POSITIE VAN ETNISCHE MINDERHEDEN AAN DE HAND VAN BESTAAND CIJFERMATERIAAL

2.1. – *Vlaanderen*

De precaire positie van allochtonen omvat twee aspecten. Enerzijds is er de hoge werkloosheid en de beperkte arbeidsmarktparticipatie (probleem van kwantitatieve instroom), anderzijds is er de concentratie in het lagere segment van de loontrekkende arbeidsmarkt en in een beperkt aantal sectoren (kwalitatief probleem bij instroom en gebrek aan doorstroom).

2.1.1. *Werkloosheid en arbeidsmarktparticipatie van allochtonen : kwantitatieve benadering*

2.1.1.1. *Arbeidsmarktparticipatie naar nationaliteit*

Over de arbeidsmarktparticipatie van vreemdelingen zijn sinds kort gegevens beschikbaar door de ontwikkeling van een specifieke basistoepassing in het Datawarehouse van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid naar nationaliteit (Tratsaert, 2003a; 2003b).

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de sociaal-economische positie van de vreemdelingen naar nationaliteitsgroep.

TABEL 1
Verdeling van de Datawarehousepopulatie tussen 18 en 64 jaar naar sociaal-economische positie, geslacht en nationaliteit. Vlaams Gewest, 30 juni 2000

	<i>België</i>	<i>Buur-landen</i>	<i>Zuid-Europese landen</i>	<i>Turkije, Bulgarije Roemenië</i>	<i>Andere Europa</i>	<i>Azië</i>	<i>Noord-Afrika</i>	<i>Overige Afrika</i>	<i>Overige</i>
Mannen									
Loontrekkend	65.0	43.3	55.4	48.9	50.1	40.3	50.5	48.5	37.6
Zelfstandig	12.8	22.8	11.4	4.6	12.4	22.3	2.1	3.1	14.5
Werkzoekend uitkering RVA	2.1	2.6	4.7	10.3	3.3	3.2	12.5	3.9	3.1
Overige	20.1	31.4	28.4	36.3	34.2	34.2	34.9	44.4	44.9
Vrouwen	b								
Loontrekkend	52.2	30.9	38.6	17.0	28.3	20.2	11.7	27.0	24.4
Zelfstandig	6.1	10.0	4.0	1.1	3.5	2.7	0.4	1.3	4.0
Werkzoekend uitkering RVA	4.3	5.1	9.4	8.0	2.1	1.4	6.8	2.7	2.2
Overige	37.4	54.0	48.0	73.9	66.1	75.7	81.1	69.1	69.4

Bron : De arbeidsmarkt in Vlaanderen. Jaarboek 2003, Steunpunt WAV, p. 180.

Het is opvallend dat over alle nationaliteitsgroepen heen, het percentage loontrekkenden bij vreemdelingen veel lager ligt dan bij Belgen. Dit komt doordat zij meer werkloos blijken, maar ook omdat de participatie op de arbeidsmarkt veel lager ligt. De eerste vaststelling geldt meer voor mannen, de tweede meer voor vrouwen.

Tussen de nationaliteitsgroepen blijken grote verschillen te bestaan. Verschillende strata kunnen worden onderscheiden in de algemene positie. Meest vergelijkbaar qua positie met de Belgen zijn

de mensen uit de buurlanden. Daaronder vinden we de andere Europeanen.

Onderaan de ladder situeren zich de niet-Europeanen waar grote verschillen met de Belgen worden vastgesteld. Zo blijken Turkse en Noord-Afrikaanse mannen vijf tot zes keer meer werkloos te zijn dan Belgen en ligt de activiteitsgraad bij de vrouwen uit deze groepen respectievelijk op amper 26 en 19 % (ten opzichte van 63 % bij Belgische vrouwen).

2.1.1.2. *Werkloosheid naar herkomst*

De voorgaande cijfers in verband met de sociaal-economische situatie naar nationaliteit omvatten zoals gesteld niet de ganse allochtonenpopulatie, maar zijn de enige beschikbare cijfers op het gebied van de activiteitsgraden. Voor wat de werkloosheid betreft, beschikt de VDAB sinds 1998 echter wel over gegevens naar herkomst (ICEM, 1999).

Aangezien de afbakening naar nationaliteit steeds minder en minder een duidelijk beeld gaf van de situatie van de ganse allochtone bevolking en een bruikbare algemeen geldende afbakening niet bestaat, heeft de VDAB doorheen de jaren een eigen methode gebruikt om een beter zicht te krijgen op de werkloosheidsproblematiek van allochtonen in Vlaanderen.

Hiervoor werd een – wetenschappelijke zeer omstreden – methode ontwikkeld op basis van naamherkenning waarbij de betrokkene op basis van voor- en/of familienaam al dan niet als allochtoon wordt beschouwd. Sinds 1999 publiceert de VDAB op deze manier maandelijks cijfers over de werkloosheid en de werklozen naar herkomst, de deelname aan trajecten,... etc. (1)

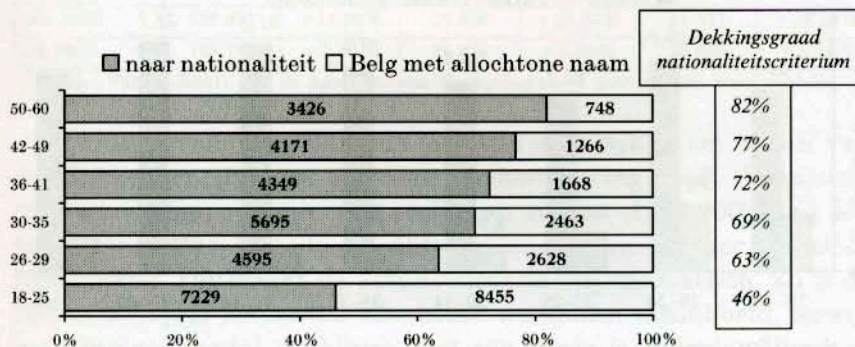
De vergelijking van de afbakening op basis van nationaliteit en de afbakening op basis van de naamherkenning in grafiek 1, geven nogmaals een indicatie van de beperkte relevantie van gegevens

(1) Hoewel dit systeem op zich relatief snel tot afbakening kan komen, kunnen heel wat vraagtekens worden geplaatst bij de validiteit ervan. Zo lijkt het in de praktijk vrij moeilijk om criteria op te stellen om een voor- of familienaam als allochtoon te categoriseren en is het bovendien erg tijdrovend om zulk een namenregister op te stellen. Ook lijkt het bijna onmogelijk om tussen verschillende herkomstgroeperingen een onderscheid te maken indien ze identieke of gelijkaardige naamstammen hanteren. De groep wordt dan als uitermate homogeen beschouwd wat in de realiteit zeker niet het geval is. Daarbij is ook dit systeem verre van ideaal aangezien ook kinderen uit gemengde huwelijken die een 'niet-allochtone' achternaam of voornaam hebben, niet als allochtoon worden erkend.

naar nationaliteit als er gesproken wordt over allochtonen. Vooral bij de jongeren worden grote verschillen aangetroffen tussen de graad van overlapping van beide systemen. De dekkinggraad van het nationaliteitscriterium blijft daar zelfs onder de 50 %.

GRAFIEK 1

Overzicht van het aantal Maghrebijnse en Turkse inwoners naar leeftijd voor de twaalf grootste Vlaamse gemeenten volgens nationaliteit en volgens naamherkenning (situatie december 1998)

Bron : VDAB-Studiedienst, <http://www.vdab.be/trends/topic9911p7.shtml>.

Daarbij dient te worden vermeld dat deze gegevens dateren van een eenmalige oefening in 1998 met Maghrebijnse en Turkse namen. Aangezien sindsdien het aantal naturalisaties en regularisaties sterk is toegenomen door de versoepeling van de wetgeving enerzijds en door het toenemende aantal allochtone Belgen boven de achttien jaar anderzijds, zal de actuele dekkinggraad reeds heel wat lager liggen. Elk jaar vermindert de dekkinggraad van het criterium nationaliteit dus zeer snel.

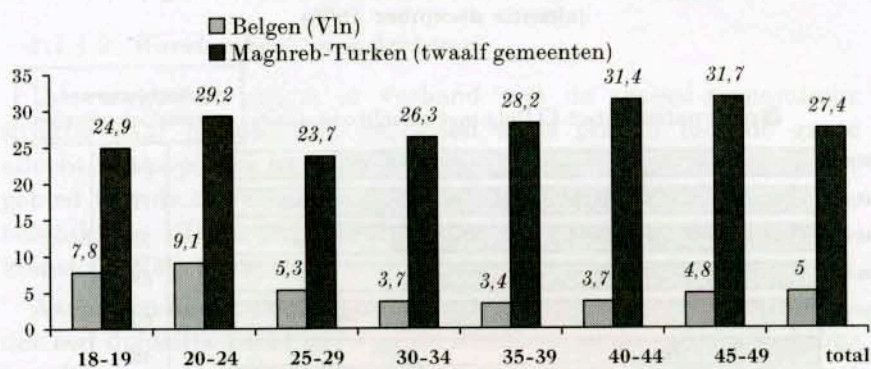
Op basis van de methode van naamherkenning kunnen in de groep van werklozen, de allochtone werklozen worden geïdentificeerd. Dit maakt het voor de VDAB niet enkel mogelijk om specifieke acties te ondernemen, maar maakt het in theorie ook mogelijk om de evolutie van de werkloosheid bij allochtonen te monitoren.

Probleem is echter dat hiervoor ook gegevens over de bevolking naar herkomst moeten bestaan en deze zijn niet beschikbaar doorheen de tijd. Als gevolg van de eenmalige oefening in 1999 zijn er wel gegevens beschikbaar voor dat jaar.

Vooral de situatie bij de allochtone mannelijke niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) bleek dramatisch : niet minder dan 27 % van de allochtonen bleek werkloos te zijn op dat moment, vijf keer meer in vergelijking met autochtonen (ICEM, 1999) .

GRAFIEK 2

Mannelijke werkloosheidspercentages 18-49 jaar,
naar etniciteit en leeftijd (twaalf gemeenten), december 1998

Bron : ICEM, 1999.

De situatie bij de vrouwen was veel minder dramatisch door de erg lage graad van beschikbaarheid van (vooral de oudere) vrouwen.

Sindsdien werden dergelijke cijfers niet meer gepubliceerd. Een evolutie van de werkloosheidsgraad kan dus niet worden gemaakt. Een belangrijke indicatie van de werkloosheid is wel het absolute aantal NWWZ en het aandeel van de allochtonen binnen de algemene werklozenpopulatie.

TABEL 2

Overzicht van de evolutie van het aantal NWWZ
naar herkomst in Vlaanderen (1995-2004)

	EU		Allochtonen		waarvan Maghrebijnen en Turken	
	Aantal	Evolutie	Aantal	Evolutie	Aantal	Evolutie
december 1995	256.549		19.433		15.778	
december 1996	227.686	-11,25 %	21.272	+ 9,46 %	16.888	+ 7,04 %
december 1997	211.829	-6,96 %	21.780	+ 2,39 %	17.509	+ 3,68 %
december 1998	183.178	-13,53 %	21.687	-0,43 %	17.143	-2,09 %

TABEL 2

Overzicht van de evolutie van het aantal NWWZ
naar herkomst in Vlaanderen (1995-2004)

	EU		Allochtonen		waarvan Maghrebijnen en Turken	
	Aantal	Evolutie	Aantal	Evolutie	Aantal	Evolutie
december 1999	158.415	-13,52 %	22.034	+1,60 %	16.646	-2,90 %
juni 2000	130.695	-17,50 %	23.035	+4,54 %	15.970	-4,07 %
juni 2001	126.737	-3,03 %	23.868	+3,61 %	15.791	-1,13 %
juni 2002	140.080	+10,52 %	26.917	+11,27 %	18.469	+16,95 %
juni 2003	159.975	+14,20 %	32.556	+20,94 %	21.837	+18,23 %
mei 2004	168.721	+5,46 %	35.324	+8,50 %	23.659	+8,34 %

Bron: VDAB (2001) p. 2 en Administratie Werkgelegenheid (2003) p. 28, www.vdab.be.

De trends van de laatste tien jaar zijn duidelijk in het nadeel van de allochtonen. Bij een economische heropleving daalt de autochtone werklozenpopulatie veel sneller en sterker (1998-2000), bij een laagconjunctuur zijn de allochtonen sneller en sterker werkloos (2002-2004). Dit maakt de actuele situatie vrij dramatisch. Zo is de laatste tien jaar het aantal allochtone werklozen verdubbeld, terwijl het absolute aantal werklozen met een derde is gedaald. Hierdoor is het aandeel allochtonen in de populatie werklozen in Vlaanderen gestegen van 7,56 % in december 1995 tot 20,93 % in mei 2004.

2.1.2. De positie van de loontrekkende allochtonen: kwalitatieve benadering

Naast een groot kwantitatief probleem van instroom is er ook een kwalitatief probleem op het gebied van de instroom van allochtonen naar werk.

Allochtonen die als loontrekkende tewerkgesteld worden, blijken in specifieke sectoren te werken, in slechtere statuten en arbeidsregimes en gemiddeld veel minder te verdienen, zo blijkt uit de studie van Verhoeven en Martens (2000).

De onderzoeksgegevens kwamen tot stand dankzij een (toen nog) unieke samenwerking tussen het centrale bevolkingsregister (Rijksregister) en de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) via bemiddeling van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ). Daarbij werden gegevens over nationaliteit en historiek van nationaliteit gekoppeld aan gegevens uit de sociale verzekering op anonieme

individuele basis. Zo werd informatie verzameld over alle niet-Belgen en werden alle Belgen gescreend op eventuele naturalisatie. Personen die als Belg geboren zijn uit allochtone ouders worden op deze manier dus niet gedetecteerd, maar deze vertekening op het totaal aantal allochtonen is heel beperkt aangezien op het moment van de gegevensverzameling (juni 1997) bijna niemand van hen de beroepsactieve leeftijd had bereikt. De wetgeving die dit mogelijk maakt dateert immers van 1984.

Uit financiële overwegingen diende de populatie te worden beperkt tot de drie belangrijkste Vlaamse arrondissementen op het gebied van de arbeidsmarkt en op het gebied van de concentratie van allochtone gemeenschappen: Antwerpen, Gent en Hasselt. In deze drie arrondissementen verblijven meer dan 80% van de buitenlandse bevolking van Vlaanderen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de belangrijkste tewerkstellingssectoren.

TABEL 3

Overzicht van het aandeel van de belangrijkste sectoren naar nationaliteitsgroep en geslacht, juni 1997 voor de arrondissementen Antwerpen, Gent en Hasselt in percentages

	Sectoren	Arrondissementen Antwerpen, Gent en Hasselt				
		Totaal	Allochtone Belgen	Marokkanen	Turken	Buurlanden
<i>Mannen</i>	Land- en tuinbouw	1	2	13.72	12.55	1
	Vervaardiging van transportmiddelen	5.75	10.31	5.6	10.81	3.81
	Diensten aan ondernemingen/ interim-arbeid/ industriële reiniging	7.62	17.37	18.97	14.90	11.74
	Openbare diensten/ defensie/veiligheid	6.01	2.44	0.14	0.03	0.31
	Bouwsector	10.46	9.18	9.17	17.32	8.98
	Handel (groot en klein)	10.25	10.8	5.03	3.15	13.97
	Horeca	2.13	4.83	6.48	2.0	5.27
<i>Vrouwen</i>	Land- en tuinbouw	1	3.38	13.72	60.45	1
	Diensten aan ondernemingen/ interim-arbeid/ industriële reiniging	10.83	19.20	28.90	14.67	19.31

TABEL 3

Overzicht van het aandeel van de belangrijkste sectoren naar nationaliteitsgroep en geslacht, juni 1997 voor de arrondissementen Antwerpen, Gent en Hasselt in percentages

	Sectoren	Arrondissementen Antwerpen, Gent en Hasselt				
		Totaal	Allochtone Belgen	Marokkanen	Turken	Buurlanden
	Onderwijs	15.84	8.26	4.60	2.62	6.62
	Gezondheidszorg	15.70	11.42	12.48	4.11	9.27
	Handel	14.26	16.92	11.16	2.41	19.17
	Openbare diensten/defensie/veiligheid	5.46	2.22	1.15	0.43	0.99
	Horeca	3.93	9.51	11.49	4.04	12.11

Bron: VIONA dataset allochtonen, Verhoeven & Martens (2000)

Allochtonen blijken sterk geconcentreerd in de zogenaamde diensten aan ondernemingen (interim-arbeid en reiniging), de landbouw en de industriële sectoren. Gevolg van deze sectorale segmentatie is onder meer de concentratie in het arbeidersstatuut bij deze groepen zoals tabel 4 weergeeft.

TABEL 4

Overzicht van het statuut van de loontrekkenden in de arrondissementen Antwerpen, Gent en Hasselt naar herkomst en geslacht, juni 1997

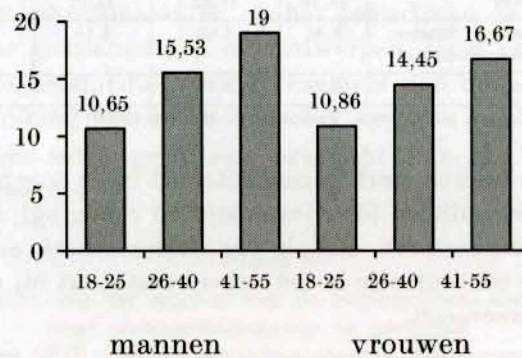
		Arbeiders	Bedienden	Ambtenaren
Mannen	Autochtonen	50	35	15
	Allochtone Belgen	76	20	4
	Marokkanen	95	5	0
	Turken	97	3	0
	Buurlanden	52	47	1
Vrouwen	Autochtonen	28	57	15
	Allochtone Belgen	45	51	4
	Marokkanen	71	29	0
	Turken	93	7	0
	Buurlanden	31	68	1

Bron: VIONA dataset allochtonen, Verhoeven & Martens (2000).

Bij Marokkanen en Turken blijken bijna alle mannen als arbeider te werken, bij de Turken geldt dit ook voor de vrouwen. Uiteraard heeft dit ook gevolgen voor de gemiddelde verloning van deze groepen die in vergelijking met de autochtonen veel lager ligt zoals uit onderstaande grafieken blijkt.

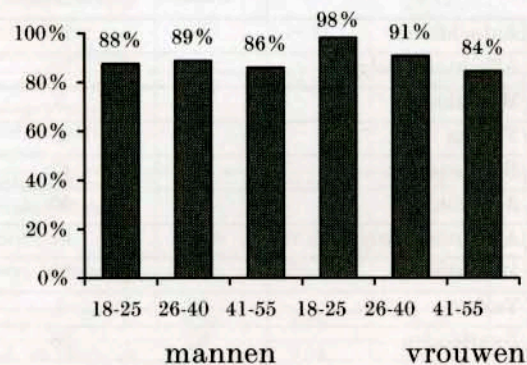
GRAFIEK 3

Gemiddeld dagloon van autochtone loontrekkenden
uitgedrukt in klassen van 250 Bfr.
naar leeftijd en geslacht in 'Vlaanderen', juni 1997

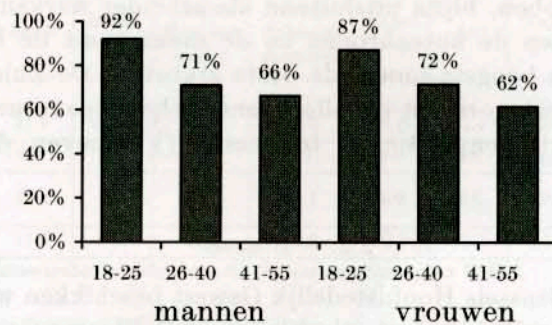
GRAFIEK 4

Gemiddeld dagloon van allochtone Belgen
uitgedrukt in percentages van het dagloon van autochtonen
naar leeftijd en geslacht in 'Vlaanderen', juni 1997

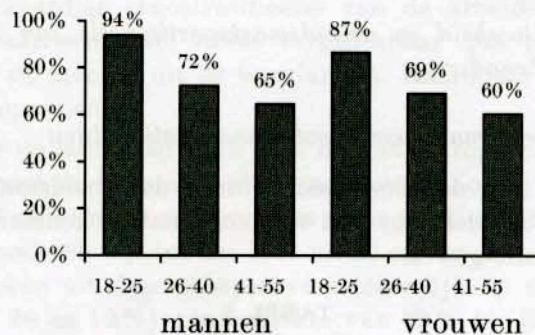
GRAFIEK 5

Gemiddeld dagloon van Marokkanen uitgedrukt in percentages van het dagloon van autochtonen naar leeftijd en geslacht in 'Vlaanderen', juni 1997

GRAFIEK 6

Gemiddeld dagloon van Turken uitgedrukt in percentages van het dagloon van autochtonen naar leeftijd en geslacht in 'Vlaanderen', juni 1997

Het is duidelijk dat vooral bij de ouderen de loonkloof het grootst is. De vraag is in welke mate het kleinere verschil bij de jongeren door een verhoogde scholing te verklaren valt en er dus een wezenlijke verbetering te verwachten is voor de positie van allochtonen op het gebied van verloning. (cohort-effect) Een andere verklaring zou kunnen liggen in het feit dat de lonen van starters erg vergelijkbaar zijn en dat naderhand door een verschillende promotie, doorstroom en ervaring, een reële kloof ontstaat tussen autochtonen en allochtonen (carrière-effect).

Opvallend is opnieuw dat op elk van deze onderzochte variabelen een duidelijke rangorde kan worden opgetekend. Onderaan de 'arbeidsladder' vindt men de Turken en de Marokkanen die het meest geconcentreerd in bepaalde sectoren werken, de grootste loonkloof hebben, bijna uitsluitend als arbeider werken en bovenaan vindt men de autochtonen en de mensen uit de buurlanden terug met de hoogste lonen, de beste statuten. De Zuid-Europeanen, de restcategorie en de allochtone Belgen (genaturaliseerden) blijken een tussenpositie in te nemen (Verhoeven & Martens, 2000).

2.2. – Brussel

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beschikken we niet over dezelfde hoeveelheid informatie, als voor het Vlaams Gewest. Enkel de gegevens van de Datawarehouse enerzijds en van een eerder onderzoek (Verhoeven & Martens, 2000) stellen ons in de mogelijkheid om over de arbeidsmarktsituatie van allochtonen enige uitspraken te doen.

2.2.1. Werkloosheid en arbeidsmarktparticipatie van allochtonen : kwantitatieve benadering

2.2.1.1. Arbeidsmarktparticipatie naar nationaliteit

De situatie van de allochtonen binnen de arbeidsmarkt van het Brussels Hoofdstedelijk gewest vertoont analoge kenmerken met die van het Vlaamse gewest.

TABEL 5

Verdeling van de Datawarehousepopulatie tussen 18 en 64 jaar naar sociaal-economische positie, geslacht en nationaliteit (%).
Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 30 juni 2000

	België	Buur-landen	Zuid-Europese landen	Turkije, Bulgarije, Roemenië	Andere Europa	Azië	Noord-Afrika	Ove-rige Afrika	Overige
<i>Mannen</i>									
Loontrekkend	54.8	46.4	47.9	36.5	37.5	36.5	40.5	34.5	39.4
Zelfstandig	14.3	17.2	14.9	7.8	20.5	22.3	4.2	6.3	14.2
Werkzoekend uitkering RVA	7.7	5.7	8.3	18.7	5.6	3.9	15.3	4.5	6.1
Overige	23.3	30.6	28.8	36.9	36.2	37.2	40.0	54.8	40.3

TABEL 5

Verdeling van de Datawarehousepopulatie tussen 18 en 64 jaar naar sociaal-economische positie, geslacht en nationaliteit (%). Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 30 juni 2000

	<i>België</i>	<i>Buur-landen</i>	<i>Zuid-Europese landen</i>	<i>Turkije, Bulgarije, Roemenië</i>	<i>Andere Europa</i>	<i>Azië</i>	<i>Noord-Afrika</i>	<i>Ove-rige Afrika</i>	<i>Overige</i>
<i>Vrouwen</i>									
Loontrekkend	51.9	42.5	40.7	19.7	31.0	21.4	13.9	24.7	31.0
Zelfstandig	6.4	8.2	4.1	2.1	6.0	3.2	0.6	2.2	5.3
Werkzoekend uitkering RVA	10.2	7.7	11.1	16.1	4.0	2.0	10.9	3.5	3.9
Overige	31.6	41.6	44.1	62.2	59.1	73.3	74.5	69.5	59.7

Bron: KSZ-datawarehouse Arbeidsmarkt (Bewerking Steunpunt WAV).

Over alle nationaliteitsgroepen heen, ligt hier eveneens het percentage loontrekkenden bij vreemdelingen lager dan bij Belgen. Dit komt doordat zij meer werkloos blijken, maar ook omdat de participatie op de arbeidsmarkt veel lager ligt. De eerste vaststelling geldt meer voor mannen, de tweede meer voor vrouwen.

Een gelijkaardige etnostratificatie van de arbeidsmarkt is hier eveneens waarneembaar. Meest vergelijkbaar qua positie met de Belgen zijn de mensen uit de buurlanden. Daaronder vinden we de andere Europeanen.

Onderaan de ladder situeren zich de niet-Europeanen waar grote verschillen met de Belgen worden vastgesteld. Zo blijken Turkse en Noord-Afrikaanse mannen twee keer meer werkloos te zijn dan Belgen (in Vlaanderen vijf tot zes keer meer) en ligt de activiteitsgraad bij de vrouwen uit deze groepen respectievelijk op 48 en 26% (in Vlaanderen 26 en 19%), ten opzichte van 69% bij Belgische vrouwen (in Vlaanderen 63%). Vergeleken met Vlaanderen zijn de verschillen desalniettemin minder omvangrijk. De activiteitsgraad bij de Turkse en Noord-Afrikaanse vrouwen ligt hier duidelijk hoger dan in Vlaanderen.

2.2.2. *Kwalitatieve benadering: de positie van de loontrekkende allochtonen*

TABEL 6

Overzicht van het aandeel van de belangrijkste sectoren naar nationaliteitsgroep en geslacht, voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in percentages (juni 1997)

Sectoren		Brussels Hoofdstedelijk Gewest				
Mannen		Totaal	Allochtone Belgen	Marokkanen	Turken	Buurlanden
	Diensten aan ondernemingen/ interim-arbeid/ industriële reiniging	15.4	17.79	26.95	31.76	21.93
	Openbare diensten/ defensie/ veiligheid	8.23	3.58	0.2	0	1.5
	Bouwsector	6.26	5.98	12.59	21.96	4.10
	Handel (groot en klein)	13.92	11.37	9.04	7.16	14.08
	Horeca	5.75	11.44	12.76	7.03	11.61
	Onderwijs	6.04	5.28	1.62	0.86	3.62
	Gezondheidszorg	3.35	5.11	3.16	1.3	3.42
Vrouwen						
	Diensten aan ondernemingen/ interim-arbeid/ industriële reiniging	16.33	22.72	42.29	73.33	27.74
	Onderwijs	13.01	9.54	3.0	0.65	6.40
	Gezondheidszorg	13.68	15.65	19.35	3.29	9.90
	Handel	14.18	14.64	8.03	4.77	12.91
	Openbare diensten/ defensie/ veiligheid	6.16	5.16	1.23	0.74	3.89
	Horeca	7.89	7.91	10.73	4.77	8.98

Bron: VIONA dataset allochtonen, Verhoeven & Martens (2000).

Hier beschikken we eveneens over de gegevens van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (juni 1997) (zie hierboven blz.9). Allochtonen blijken sterk geconcentreerd in de zogenaamde diensten aan ondernemingen (interim-arbeid en reiniging) en in de bouwsector (mannen) en duidelijk minder aanwezig in de sectoren onderwijs, openbare diensten en veiligheid. Voor de allochtone Belgen stelt men een zekere doorbraak in deze laatste sectoren (onderwijs, openbare diensten...) vast. In de gezondheidszorg vinden nagenoeg 20 % van de Marokkaanse vrouwen een baan.

Deze sectorale segmentatie heeft eveneens een concentratie in het arbeidersstatuut voor gevolg.

Tabel 7

Overzicht van het statuut van de loontrekkenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest naar herkomst en geslacht, juni 1997, in percentages

		<i>Arbeiders</i>	<i>Bedienden</i>	<i>Ambtenaren</i>
<i>Mannen</i>	Autochtonen	29	55	16
	Allochtone Belgen	59	37	4
	Marokkanen	89	10	0
	Turken	93	7	0
	Buurlanden	35	64	1
<i>Vrouwen</i>	Autochtonen	13	70	17
	Allochtone Belgen	33	62	5
	Marokkanen	74	26	0
	Turken	92	8	0
	Buurlanden	18	81	1

Bron : VIONA dataset allochtonen, Verhoeven & Martens (2000).

Bij Marokkanen en Turken blijken de meeste mannen als arbeider te werken, bij de Turken geldt dit ook voor de vrouwen. De toegang tot het ambtenarenstatuut voor allochtonen blijkt bijzonder zeldzaam. Zelfs bij de allochtone Belgen slagen slechts 4 à 5% dit statuut te bekomen.

Deze ongelijke verdeling van statuut en sector heeft ook gevolg voor de gemiddelde verloning van deze groepen die in vergelijking met de autochtonen en de buurlanden, lager ligt. Dit is minder het geval voor jongeren en arbeiders, maar zeker wel voor de bedienden.

Ten slotte blijkt ook uit diverse studies dat in de toekomst, en voor de volgende generaties, deze segregatie moeilijk zal worden doorbroken of overstegen. De reproductie van deze sociale ongelijkheden blijft een vaststaand feit. De kansen op een hogere scholing en vorming blijven schaars. De kansen op een (betere) tewerkstelling voor degenen die toch hoger onderwijs hebben bereikt zijn nog veel kleiner dan voor wie weinig of niet geschoold is gebleven. Wie de inspanning geleverd heeft om de Belgische nationaliteit te verwerven, krijgt toch geen gemakkelijkere toegang

TABEL 8

Loonverschillen bij allochtone loontrekkenden in vergelijking met de overeenkomstige categorie van de autochtone loontrekkende (= 100%) naar geslacht, leeftijd en statuut in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in percentages (juni 1997)

	Statuut	Leeftijd	Loonverschillen tov Autochtone Belgen (100%)					
			Autochtone Belgen	Allochtone Belgen	Marokkanen	Turken	Buurlanden	
<i>Mannen</i>	Arbeiders	18/25	100	+ 5 %	+ 6 %	+ 8 %	+ 6 %	
		26/40	100	-4 %	-8 %	-3 %	-5 %	
		41/55	100	+ 0 %	-1 %	-4 %	-2 %	
	Bedienden	18/25	100	-3 %	-21 %	-19 %	+ 9 %	
		26/40	100	-3 %	-29 %	-19 %	+ 17 %	
		41/55	100	-3 %	-43 %	-29 %	+ 11 %	
	<i>Femmes</i>	Arbeiders	18/25	100	+ 4 %	+ 7 %	+ 6 %	+ 6 %
			26/40	100	+ 0 %	-1 %	-1 %	-2 %
			41/55	100	-1 %	-2 %	-5 %	-2 %
Bedienden		18/25	100	-8 %	-17 %	-16 %	+ 9 %	
		26/40	100	-9 %	-21 %	-14 %	+ 12 %	
		41/55	100	-5 %	-29 %	-7 %	+ 8 %	

Bron: VIONA dataset allochtonen, Verhoeven & Martens (2000)

tot de publieke sectoren. (Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en de kwalificaties, 1998 en 2000; BGDA, 1998, 2000b). Op de blokkering van de intragenerationele mobiliteit ent zich nu ook een zeer vertraagde en zeer moeizame intergenerationele mobiliteit. De droom van een betere toekomst voor de kinderen, in feite de droom van vele eerstegeneratiemigranten, wordt van langsom meer verijdeld.

2.3. – Wallonië

Voor Wallonië blijven recente gegevens over de werkgelegenheid, de werkloosheid, de sectorale tewerkstelling en de arbeidsvoorwaarden uiterst schaars.

Over alle nationaliteitsgroepen heen, ligt hier eveneens het percentage loontrekkenden bij vreemdelingen lager dan bij Belgen. Dit komt doordat zij meer werkloos blijken, maar ook omdat de participatie op de arbeidsmarkt veel lager ligt. De eerste vaststelling geldt meer voor mannen, de tweede meer voor vrouwen.

TABEL 9

Verdeling van de Datawarehousepopulatie tussen 18 en 64 jaar naar sociaal-economische positie, geslacht en nationaliteit (%).
 Waals Gewest, 30 juni 2000

	<i>België</i>	<i>Buur-landen</i>	<i>Zuid-Europese landen</i>	<i>Turkije, Bulgarije, Roemenië</i>	<i>Andere Europa</i>	<i>Azië</i>	<i>Noord-Afrika</i>	<i>Overige Afrika</i>	<i>Overige</i>
<i>Mannen</i>									
Loontrek-kend	54.8	40.5	50.7	39.3	40.9	32.5	34.4	29.6	35.3
Zelfstandig	15.3	15.4	12.5	3.5	10.6	21.1	2.7	3.5	12.6
Werkzoe-kend uitke-ring RVA	6.3	7.1	9.3	17.3	7.4	3.7	13.8	2.3	5.4
Overige	23.7	37.0	27.4	39.3	40.0	41.6	49.2	64.4	46.6
<i>Vrouwen</i>									
Loontrek-kend	45.5	28.7	29.9	14.1	19.0	13.5	9.8	14.9	20.5
Zelfstandig	5.4	6.5	3.9	1.0	3.5	3.8	0.5	1.2	4.1
Werkzoe-kend uitke-ring RVA	10.0	10.8	15.7	10.0	3.4	1.0	7.9	1.7	2.8
Overige	38.9	54.0	50.6	74.9	74.1	81.6	81.8	82.2	73.0

Bron : KSZ-datawarehouse Arbeidsmarkt (Bewerking Steunpunt WAV).

Een gelijkaardige etnostratificatie van de arbeidsmarkt is hier eveneens waarneembaar. Meest vergelijkbaar qua positie met de Belgen zijn de mensen uit de buurlanden. Daaronder vinden we de andere Europeanen.

Onderaan de ladder situeren zich de niet-Europeanen waar grote verschillen met de Belgen worden vastgesteld. Zo blijken Turkse en Noord-Afrikaanse mannen twee keer meer werkloos te zijn dan Belgen (in Vlaanderen vijf tot zes keer meer) en ligt de activiteitsgraad bij de vrouwen uit deze groepen respectievelijk op 25 en 18% (in Vlaanderen 26 en 19%), ten opzichte van 61% bij Belgische vrouwen (in Vlaanderen 63%). Wat de werkloosheid van mannen betreft, is in Wallonië (zoals in het Brusselse gewest) de kloof tussen de autochtonen en de Turken en Marokkanen minder groot.

Op de vraag of dit een aanwijzing zou kunnen zijn dat de ongelijke behandeling van bepaalde allochtone gemeenschappen in dit gewest minder sterk zou zijn, kan jammer genoeg geen betrouwbaar antwoord worden gegeven. Zolang er geen duidelijke cijfergegevens

hierover worden verzameld – zoals in de andere gewesten (Brussel en Vlaanderen) – blijven wij hieromtrent in het ongewisse verkeren.

3. – CONCLUSIE

Meer aandacht voor onderzoek naar de positie van allochtonen op de arbeidsmarkt is noodzakelijk en meer aandacht van beleidsmakers voor de resultaten ervan.

3.1. De laatste jaren is er een duidelijke tendens om in de gevoerde onderzoeken een sterke beleidsvoorbereidende en/of evaluatieve component op te nemen onder druk van de financierende overheid. Probleem is echter dat vaak de nodige financiële middelen ontbreken om een degelijke, wetenschappelijk onderbouwde evaluatie op macroniveau mogelijk te maken.

Nochtans moet dit wel mogelijk zijn, indien in eerste instantie aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van een *systeem van etnische registratie*. Een sluitend systeem zal uit twee componenten moeten bestaan.

In de eerste plaats dient werk te worden gemaakt van de identificatie van de ganse groep in de bestaande gegevensbanken van bijvoorbeeld de RVA en het RSZ. Het Rijksregister omvat gegevens over naturalisaties. Deze gegevens moeten systematisch gekoppeld worden en periodiek geanalyseerd.

Daarnaast dienen echter ook inspanningen te worden gedaan om tweede en derde generatie migranten meer zichtbaar te maken in de statistieken.

Eens een duidelijke totaalpopulatie is afgebakend, kunnen deze in de bestaande gegevensbanken worden opgevolgd, maar kunnen ook steekproeven worden genomen voor representatief onderzoek naar bepaalde oorzaken, drempels, enz. Reeds bestaande onderzoeksgegevens (Ouali & Réa, 1995) kunnen zo op zinvolle wijze worden bijgewerkt en opgevolgd.

Enkel dan zullen grondige evaluaties van het gevoerde beleid mogelijk worden. Aangezien de laatste jaren duidelijke inspanningen worden geleverd binnen het beleid, wordt het dringend tijd dat meer geïnvesteerd wordt in de monitoring en evaluatie van dit beleid om de efficiëntie en effectiviteit van dit beleid te verhogen.

Het is maar onder die voorwaarden dat de verschillende doelstellingen van officiële beleidsverklaringen (zoals bijvoorbeeld het Territoriaal Pact voor de Werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of het Pact van Vilvoorde, in Vlaanderen) de strijd tegen de discriminatie op de arbeidsmarkt en de bevordering van de gelijke kansen - zullen kunnen worden geëvalueerd.

De laatste jaren hebben zowel het Waalse Gewest, het Vlaamse Gewest als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest duidelijke en officiële verklaringen afgelegd over het verbeteren van het integratiebeleid voor migranten en allochtone minderheden. In de drie gewesten wordt een betere en verhoogde werkgelegenheid als een cruciale doelstelling vooropgesteld. In deze drie gewesten worden zowel met overheidsinstellingen als met erkende particuliere instellingen overeenkomsten afgesloten over krachtlijnen, actieplannen, met inspanning- en resultatenverbintenissen. Deze actieplannen overspannen de meest belangrijke domeinen die de werkgelegenheid van zeer verscheidene arbeidsmarktcategoryen bepalen.

De opvolging van de effecten van deze plannen op de arbeidsmarktpositie van de beoogde doelgroepen is echter vaak niet of veel te weinig voorzien.

Is het bijvoorbeeld niet schrijnend te moeten vaststellen dat twee jaar na de verklaring van de toenmalige Vlaamse Minister van Tewerkstelling Landuyt dat "Een deel van het probleem is dat we niet eens weten hoe groot het werkloosheidsprobleem precies is in de allochtone gemeenschap" (De Morgen, 14 oktober 2002) er nog geen enkele poging is ondernomen om deze gegevens op een meer systematische wijze te verzamelen?

Nochtans is het opstellen van een betrouwbare databank over de arbeidsmarktpositie van de verschillende groepen van etnische minderheden mogelijk, indien vertrokken wordt van de *gemeentelijke bevolkingsregisters* en de gegevens van deze registers op anonieme basis gekoppeld worden aan de gegevens die beschikbaar zijn in het Datawarehouse Arbeidsmarkt van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid. Aangezien hiervoor toestemming en medewerking vereist is van alle gemeenten kan dit een proces van lange adem zijn. Reden te meer om de procedure hiervoor zo snel mogelijk in te zetten. Het is op zijn minst *paradoxaal* te noemen dat de Vlaamse regering en haar administratie langs de ene kant verschillende initiatieven neemt voor het verbeteren van de positie van allochtonen op de

arbeidsmarkt, maar langs de andere kant te weinig investeert in de monitoring van deze positie. Politieke onwil of een bewuste keuze die er voor zorgt dat de inspanningen moeilijk kunnen worden geëvalueerd?

3.2. Daarnaast dienen beleidsmakers ook veel meer rekening te houden met bestaande onderzoeksgegevens. Bijsturing van beleid op basis van deze gegevens gebeurt in de praktijk nog veel te weinig. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de positie van etnische minderheden in Vlaanderen de laatste jaren, ondanks de ontwikkeling van verschillende initiatieven is verslechterd.

Binnen het bestaande Vlaamse beleid wordt de nadruk gelegd op een betere opleiding via de realisatie van gelijke kansen door onder meer het gelijkekansendecreet en het stimuleren van management van diversiteit bij bedrijven via projectontwikkelaars in de regio's. Sinds de gemeenschappelijke platformtekst van de Vlaamse Regering en de sociale partners omtrent evenredige arbeidsdeelname en diversiteit van 3 december 2002 werden de inspanningen iets opgevoerd: er werden diversiteitsconsulenten aangeworven binnen de vakbonden, het Forum voor etnisch-culturele Minderheden en enkele federaties van zelforganisaties krijgen beperkte middelen voor een toeleidingsproject, het Vlaams Netwerk voor Ondernemingen is gestart met een bemiddelingsproject (Jobkanaal),...

Doelstelling is daarbij om zoals in het Pact van Vilvoorde van 22 november 2001 voorzien de achterstand in de werkloosheid weg te werken. Na het verstrijken van 1/3de van de voorziene termijn drie jaar later kan enkel worden vastgesteld dat het aandeel van allochtonen in de werklozenpopulatie meer dan 20% bedraagt en dat het aantal allochtone werklozen in die drie jaar met 50% is toegenomen. Het nog maar enigszins benaderen van de vooropgestelde beleidsdoelen is dan ook utopisch tenzij dringend echt werk gemaakt wordt van werk voor allochtonen.

Als verklaring voor de beperkte resultaten van het beleid wordt de slechte economische conjunctuur in deze periode naar voren geschoven. Het is uiteraard logisch dat het extra aanwerven van allochtonen veel moeilijker ligt in een periode waar meer ontslagen vallen dan aanwervingen.

Nu de eerste aankondigingen van een mogelijke heropleving van de economie zich aandienen kan dit excuus niet langer worden ingeroepen. De komende twee à drie jaar zullen dan ook cruciaal zijn

voor de integratie van allochtonen op de arbeidsmarkt en in de bredere samenleving. Een effectief beleid op relatief korte termijn is immers mogelijk.

In *Nederland* is via allerlei maatregelen en projecten de werkloosheid onder de allochtonen in vijf jaar tijd gedaald van 25 % in 1998 naar 12 % in 2002. Niet alleen waren er de tijdelijke verplichtingen voor werkgevers voor het opstellen van actieplannen via de Wet Bevordering Evenredige Arbeidsdeelname (WBEAA) en de Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden (Wet Samen), maar ook de schaal van heel wat andere projecten was heel wat groter dan in Vlaanderen. Zo werden in het kader van het Convenant voor Midden en Kleine bedrijven niet minder dan 62 000 plaatsingen van allochtonen gerealiseerd door 250 specifiek opgeleide regionale begeleiders die vacatures verzamelden maar ook de betrokkenen intensief begeleidden.

Ter vergelijking : via het ervan afgeleide Vlaamse initiatief 'Jobkanaal' vonden in de periode juli-december 2003, 131 allochtonen werk dankzij elf bemiddelaars die enkel vacatures doorspelen aan de reguliere actoren (lees VDAB).

Indien de verschillende gewesten echt werk wil maken van werk voor allochtonen, zullen deze initiatieven veel sterker worden uitgebouwd. Fundamentele en ingrijpende beslissingen zijn daarbij onomkeerbaar. Als blijkt dat bijvoorbeeld bij de personen die via de VDAB werk vinden slechts een op twaalf een allochtoon is, hoewel een op vijf van de werklozen allochtoon is (Matteus, 2004) dringt bijvoorbeeld op korte termijn ook een grondige herziening van de aanpak van bemiddeling door de VDAB zich op.

REFERENTIES

- Administratie Werkgelegenheid. (2003). *Strategisch Plan Werkgelegenheid. Monitoring van de beoogde beleidseffecten. Stand van zaken*. Brussel : Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- BGDA EN TERRITORIAAL PACT VOOR DE WERKGELEGENHEID IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (2002). *Gelijke kansen op de arbeidsmarkt. "Hoe pak ik etnische discriminatie aan bij aanwerving"*. Brussel : BGDA.
- BRUSSELS OBSERVATORIUM VAN DE ARBEIDSMARKT EN DE KWALIFICATIES (1998). *Evolutie van de werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sedert de invoering van het gewestelijk Ontwikkelingsplan*. Brussel : BGDA.

- BRUSSELS OBSERVATORIUM VAN DE ARBEIDSMARKT EN DE KWALIFICATIES (2000a). *Evolutie van de arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Kenmerken vastgelegd in het Kader van de Territoriale werkgelegenheidspacten*. Brussel: BGDA.
- BRUSSELS OBSERVATORIUM VAN DE ARBEIDSMARKT EN DE KWALIFICATIES (2000b). *Migrantenbevolking, arbeidsmarkt en discriminatie: situatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Brussel: BGDA.
- CGKR (Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding) (1997). *Etnische discriminatie bij aanwerving*. Brussel: CGKR.
- ICEM (Interdepartementale Commissie Etnisch-culturele Minderheden) (2000). *Jaarverslag 1999*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- Matteus, N. (2004). *De arbeidsmarktsituatie van kansengroepen in Vlaanderen*. Brussel: Administratie werkgelegenheid.
- OUALI, N., & RÉA, A. (1995). *Insertion, discrimination et exclusion. Cours scolaires et trajectoires d'insertion professionnelle de jeunes Bruxellois*. Bruxelles: Point d'appui TEF. Dossier 11.
- TRATSAERT, K. (2003a). De kracht der nationaliteiten. Sociaal-economische positie van Belgen en niet-Belgen in Vlaanderen. In: Steunpunt WAV. *De Arbeidsmarkt in Vlaanderen. Jaarboek 2003* (pp. 173-186). Leuven: K.U.Leuven, Steunpunt WAV.
- TRATSAERT, K. (2003b). Zoek de gelijkenissen. Loontrekkende Belgen en niet-Belgen in Vlaanderen. In: Steunpunt WAV. *De Arbeidsmarkt in Vlaanderen. Jaarboek 2003* (pp. 187-202). Leuven: K.U.Leuven, Steunpunt WAV.
- VDAB (2001). *Hoogconjunctuur op de arbeidsmarkt. Delen allochtonen in de pret?* Arbeidsmarkttopic mei.
- VERHOEVEN, H. & MARTENS, A. (2000). *De Vreemde eend in de bijt... over arbeidsmarkt en diversiteit*. Leuven: K.U.Leuven, Steunpunt WAV.
- VERHOEVEN, H., ANTHIERENS, J., NEUDT, D. & MARTENS, A. (2003) *Het Vlaams minderhedenbeleid gewikt en gewogen. Evaluatie van het Vlaams minderhedenbeleid (1996-2002)*. Studie in opdracht van de Vlaamse Minister van Welzijn, Gezondheid, Gelijke Kansen en ontwikkelingssamenwerking, Mieke Vogels. Leuven: departement sociologie.
- Vlaamse Regering (2004). *Samenleven in Diversiteit. Actualisering beleid t.a.v. etnisch-culturele minderheden*. Brussel: Strategisch plan minderhedenbeleid 2004-2010. Brussel.